

Fimmtudaginn 17. desember 1992.

Nr. 92/1989. **Tollstjórinn í Reykjavík vegna
Þrotabús Péturs Ingólfssonar**

(Kjartan Ragnars hrl.)

gegn

**Bústað sf.,
dánarbúi Ingólfs Guðmundssonar,
Aðalsteini Ingólfssyni,
Hirti Ingólfssyni og
Ívari Ingólfssyni**

(Árni Stefánsson hrl.).

Gjaldþrot. Riftun.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Guðrún Erlendsdóttir, Gunnar M. Guðmundsson, Hjörtur Torfason, Hrafn Bragason og Þór Vilhjálmsson.

Áfrýjandi skaut máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 14. mars 1989. Hann krefst þess, að gagnáfrýjendur verði óskipt dæmdir til að greiða áfrýjanda 256.950 krónur með vöxtum. Þá er krafist málskostnaðar fyrir héraðsdómi og Hæstarétti.

Stefndu krefjast staðfestingar héraðsdóms og málskostnaðar fyrir Hæstarétti.

Aðilar deila um það, hvort beita megi 2. mgr. 54. gr. gjaldþrotalaga nr. 6/1978 vegna uppgjörs á söluandvirði hluta Péturs Ingólfssonar í sameignarfélaginu Bústað, en aðrir stefndu keyptu hluta hans 26. september 1984.

Í málinu er þess krafist á grundvelli 62. gr. gjaldþrotalaga, að stefndu greiði búinu 256.950 krónur, sem dregnar voru frá greiðslu, sem Pétur Ingólfsson fékk frá kaupendum, þegar hann seldi fyrrgreinda eign. Meðal annars er deilt um 150.000 krónur, sem Pétur fékk úr sjóði Bústaðar sf. 7. ágúst 1984. Hefur því verið haldið fram, að um hafi verið að ræða fyrirframgreiðslu vegna sölunnar, sem gengið var frá 26. september. Þykir mega byggja á þessari yfirlýsingu. Verður héraðsdómur þá staðfestur.

Rétt er, að áfrýjandi greiði stefndu óskipt 75.000 krónur í málskostnað fyrir Hæstarétti.

D ó m s o r ð:

Hinn áfrýjaði dómur er staðfestur.

Áfrýjandi, tollstjórinn í Reykjavík vegna þrotabús Péturs Ingólfssonar, greiði stefndu, Bústað sf., dánarbúi Ingólfs Guðmundssonar og Aðalsteini, Hirti og Ívari Ingólfssonum, óskipt 75.000 krónur í málskostnað fyrir Hæstarétti.

Dómur aukadómþings Kjósarsýslu 16. desember 1988.

I.

Mál þetta, sem dómtekið var 17. f. m., hefur tollstjórinn í Reykjavík, nnr. 8888-0528, Tryggvagötu 19, Reykjavík, Björn Hermannsson, nnr. 1334-7166, Álftamýri 39, Reykjavík, vegna þrotabús Péturs Ingólfssonar, nnr. 7097-4444, höfðað fyrir aukadómþingi Kjósarsýslu með stefnum, birtum 31. október 1986, á hendur Bústað sf., nnr. 1489-5248, Borgartúni 29, Reykjavík, og eigendum félagsins persónulega: Aðalsteini Ingólfssyni, nnr. 0066-9199, Barrholti 21, Mosfellshreppi, Kjósarsýslu, Ingólfi Guðmundssyni, nnr. 4723-3100, Bjarkarholti 4, Mosfellshreppi, Kjósarsýslu, Ívari Ingólfssyni, nnr. 4838-3645, Miklubraut 66, Reykjavík, Hirti Ingólfssyni, nnr. 4226-8143, Bugðutanga 2, Mosfellshreppi, Kjósarsýslu, til greiðslu fébóta.

Eru dómkröfur stefnanda þær, að stefndu verði in solidum dæmdir til að greiða stefnanda 256.950 kr. auk 17% ársvaxta frá 26. sept. 1984 til 31. des. 1984, 24% frá 1. jan. 1985 til 10. maí 1985, 22% frá 11. maí 1985 til 28. febr. 1986, 13% frá 1. mars 1986 til 30. mars 1986, 9% frá 1. apríl 1986 til stefnubirtingardags og dómvaxta frá stefnubirtingardegi til greiðsludags. Þá er krafist málskostnaðar samkv. texta LMFÍ.

Af hálfu stefndu eru gerðar þær dómkröfur aðallega, að málinu verði vísað frá dómi og stefnda tildæmdur málskostnaður, en til vara er krafist sýknu og málskostnaðar og loks til þrautavara, að stefnukröfur verði lækkaðar og málskostnaður felldur niður.

Með úrskurði réttarins 23. febrúar 1987 að undangengnum munnlegum málf lutningi 17. sama mánaðar var frávísunarkröfunni hrundið.

Dómkrafa stefnanda er þannig sundurliðuð:

1. Peningalán frá Bústað sf. til Péturs Ingólfssonar, veitt 7. ágúst 1984	kr. 150.000,00
2. Skuld Péturs í skattgreiðslum vegna Bústaðar sf. og húseignarfélagsins að Borgartúni 29	— 43.950,00
3. Ýmsar skuldir Péturs við Bústað sf.	— 63.000,00
Samtals	kr. 256.950,00

Telur stefnandi, að þessar greiðslur þrotamanns á skuldum við stefndu séu riftanlegar skv. 2. mgr. 54. gr. og/eða 61. gr. gjaldþrotalaga, og beri stefndu að greiða þrotabúinu fébætur samkvæmt 62. gr. og/eða 63. gr. sömu laga.

II.

Árið 1964 stofnaði Ingólfur Guðmundsson byggingameistari ásamt sonum sínum, Pétri, Aðalsteini og Hirti, sameignarfélag undir nafninu Bústaður sf. til þess að „annast alls konar byggingastarfsemi, kaup, sölu, leigu og annan rekstur fasteigna, lánastarfsemi og annan skyldan atvinnurekstur“. Í félagssamningnum er m. a. ákvæði í 7. gr. um, að hver félagsmaður geti fyrir sitt leyti sagt samningnum upp. Geti hann þá „krafist útborgunar á hlutdeild sinni í félaginu, þegar tvö ár eru liðin frá næstu áramótum, eftir að uppsögn kom fram“. Í 9. gr. samningsins er svofellt ákvæði:

„Nú deyr einhver félagsmanna eða bú hans er tekið til gjaldþrotaskipta, og er hinum þá rétt að krefjast þess, að félagsatvinnan haldi óhindruð áfram og eignir hennar verði framvegis í umsjón og undir forræði þeirra, sem eftir eru, en undanþegnir umráðum skiptaréttarins, uppskrift og virðingu, enda hafi krafa um þetta komið fram innan mánaðar frá látinu eða upphafi gjaldþrotaskipta. Þá skal gerður upp allur hagur félagsins, og getur búið eða ekkja eða erfingjar hins látna krafist þess, að hluti hans í sameigninni verði greiddur af hendi með eins árs fyrirvara eftir mati óvilhallra manna. Heimilt er og búinu eða ekkju og erfingjum hins látna að fela áreiðanlegum manni að fara yfir bækur og reikninga félagsins og líta eftir meðferð á eignum þess, þar til framangreindur hlutur er að fullu greiddur.“

Upphaflega átti Ingólfur 85% eignarhlutdeild í félaginu, en synir hans 5% hver.

Árið 1967 bættist fjórði bróðirinn, Ívar, við sem sameigandi. Eftir að synirnir fengu móðurarf 1976, nánar tiltekið með tilkynningu til firmaskrár 12. ágúst 1980, breyttust eignarhlutföllin þannig, að Ingólfur varð eigandi að 50%, en synirnir fjórir eigendur að 12,5% hver um sig.

Bústaður sf. byggði og rak stórhýsi að Borgartúni 29 í Reykjavík.

Árið 1984 var Pétur Ingólfsson kominn í fjárhagslega erfiðleika. Varð það úr, að hann gekk úr félaginu, og liggur frammi í málinu auk tilkynningar til firmaskrár, sem undirrituð er af öllum fimm sameigendum, svofelld yfirlýsing, dags. 26. september 1984: „Við undirritaðir erum samþykkir því, að Bústaður sf. (1489-5248), Borgartúni 29, Reykjavík, innleysi hlut Péturs Ingólfssonar (7097-4444), Birkimel 10, Reykjavík, í félaginu með 3.750.000 kr. — þremur milljónum sjö hundruð og fimmtíu þúsundum króna 00/100, — og með þeim hætti, sem um hefur verið rætt, og þar á meðal með útgáfu

verðtryggðra skuldabréfa, að nafnverði um 1.000.000 kr. Hluti annarra félagsmanna í Bústað sf. hækka þá hlutfallslega af þessum sökum, en hluti Péturs Ingólfssonar í félaginu var 12,5%.“

Stefndu hafa gert svofellda grein fyrir því, hvernig söluandvirði hafi verið greitt. Er uppgjörsyfirlitið dags. 10. 4. 1986, en þá hafði bú Péturs verið tekið til gjaldþrotaskipta með úrskurði, upp kveðnum 7. mars 1985:

„Lífeyrissjóðslán:

Á 3. veðrétti nr. 14425, útg. 25.1. 1982, upphl. 141.000 kr., framr.	kr. 338.958,00
Á 4. veðrétti nr. 11910, útg. 17.1. 1984, upphl. 150.000 kr., framr.	— 258.274,00
	Kr. 617.232,00(?)

Víxlar:

Iðnaðarb., Hafnarfirði, pr. 2.9. 1984, vanskil	kr. 300.000,00
Landsbanki Ísl., vesturbær, pr. 7.10. 1984	— 150.000,00
Verslunarbanks Ísl., pr. 20.9. 1984	— 400.000,00
Sami pr. 20.9. 1984	— 209.000,00
Sami pr. 20.9. 1984	— 138.000,00
	Kr. 1.197.000,00

Skuldabréf:

Verslb. Ísl. nr. 62241, pr. 23.2. 1984, greitt 26.9. 1984	kr. 325.630,17
Verslb. Ísl. nr. 64031, pr. 7.8. 1984, útg. 6.2. 1984	— 406.912,54
Iðnaðarb. Ísl. nr. 100192, pr. 26.10. 1984, útg. 29.4. 1982 greitt	— 34.167,70
Iðnaðarb. Ísl. nr. 100192, pr. 26.10. 1984, útg. 29.4. 1982 eftirst.	— 32.353,20
	Kr. 799.063,61

Áður úttekið 7.8. 1984 áv. 898404/19119	kr. 150.000,00
Útg. skuldabréf 4x220.000 til 6 ára, 1. gjaldd. 10.10. 1986	— 880.000,00
Þátttaka í greiðslu opinberra gjalda v/rekstrar B29, árið 1984, áætlað til 1.9. 1984 + skattur af varasjóði Bústaðar sf.	— 43.950,00
Uppgerðar ýmsar skuldir	— 63.000,00
	Kr. 3.750.000,00“

Það eru tveir síðastnefndu liðirnir, 63.000 kr. og 43.950 kr., og fjórði síðasti liðurinn, 150.000 kr., sem mál þetta snýst um.

III.

Svo sem fyrr segir, var bú Péturs Ingólfssonar tekið til gjaldþrotaskipta 7. mars 1985. Engar eignir hafa komið fram í búinu, en lýstar kröfur námu 5.066.983,73 kr. Þrotamaður hafði selt allar eignir sínar á árinu 1984, og var söluandvirðið sem hér segir:

1. Íbúð að Eiðistorgi 5 samkvæmt kaupsamningi, dags. 24. mars 1984	kr. 2.750.000,00
2. Eignarhluti 12,5% í Bústað sf. samkvæmt yfirlýsingu, dags. 26. sept. 1984	— 3.750.000,00
3. Verslunin Viktoría samkvæmt kaupsamningi, dags. 19. nóv. 1984	— 3.937.500,00
Samtals	kr. 10.437.500,00

Söluandvirði þessara eigna varði þrotamaður til að gera upp hluta af skuldum sínum, og telur stefnandi, þ. e. kröfuhafar í bú þrotamanns, að við það uppgjör hafi þrotamaður látið ýmsar skuldir, sem nánir ættingjar hans, þ. á m. stefndi, höfðu gengið í ábyrgð fyrir, hafa algeran forgang. Þannig telur stefnandi, að verulegum hluta af söluandvirði Bústaðar sf., sem áður er getið, hafi stefndi varið til greiðslu slíkra skulda, nánar tiltekið sem hér segir:

1. Greiddar skuldir þrotamanns við Bústað sf., eigendur faðir og bræður þrotamanns	kr. 256.950,00
2. Greidd skuld við Verslunarbanka Íslands, ábyrgðarmaður Hjörtur Ingólfsson, bróðir þrotamanns	— 325.630,17
3. Greidd skuld við Verslunarbanka Íslands, ábyrgðarmenn Hjörtur Ingólfsson, bróðir þrotamanns, og Björgúlfur Pétursson, sonur þrotamanns	— 406.912,54
4. Greidd skuld við Verslunarbanka Íslands sam- kvæmt þremur víxlum, útgefandi Hjörtur Ingólfsson, bróðir þrotamanns	— 747.000,00
5. Greidd víxilskuld við Iðnaðarbanka Íslands, útgefandi Ingólfur Guðmundsson, faðir þrotamanns	— 308.302,00

6. Greidd víxilskuld við Landsbanka Íslands, útgefandi Ingólfur Guðmundsson, faðir þrotamanns	— 150.000,00
7. Greidd skuld við Iðnaðarbanka Íslands, ábyrgðarmenn Hjörtur Ingólfsson, bróðir þrotamanns, og Ingólfur Guðmundsson, faðir þrotamanns	— 66.520,90
	Kr. 2.261.315,61

Kveður stefnandi stefnukröfuna sprottna af lið 1 í framangreindri sundurliðun.

Í greinargerð stefnanda segir m. a.:

„Í sambandi við útgöngu þrotamanns úr Bústað sf. 26. sept. 1984 voru því greiddar skuldir þrotamanns, þar sem nánir ættingjar voru í persónulegum ábyrgðum, samtals að fjárhæð 2.261.315,61 kr. Fór uppgjör fram með þeim hætti, að skuldir þessar voru greiddar kröfuhöfum beint, þ. e. án milligöngu þrotamanns og án þess að hann fengi nokkru sinni söluandvirði eignarhluta síns í félaginu í hendur. Þá fékk sonur ákærða, Björgúlfur Pétursson, í hendur víxil, sem var greiðsla samkv. kaupsamningi um verslunina Viktoríu,, að fjárhæð 606.250 kr., án þess að nokkurt endurgjald kæmi fyrir, auk þess sem skuldabréf, sem tryggt var með veði í fasteign Björgúlfs að Leirutanga 49, Mosfellssveit, að fjárhæð 255.614 kr., var flutt yfir á eignarhluta þrotamanns í fasteigninni Borgartúni 29 og kom þannig til skerðingar á andvirði eignarhluta þrotamanns í Bústað sf.“

IV.

Það er málsástæða stefnanda, að greiðsla á skuldum þeim, sem mál þetta snýst um, sé riftanleg gagnvart stefndu samkv. 2. mgr. 54. gr. laga nr. 6/1978. Er staðhæft, að með ráðstöfunum þessum hafi verið greiddar skuldir, sem úrslitum hafi ráðið um gjaldfærni þrotamanns, og að stefndu hafi þannig verið ívilnað á kostnað annarra kröfuhafa í þrotabú Péturs Ingólfssonar. Er á því byggt, að þrotabúi Péturs Ingólfssonar og þar með kröfuhöfum þess hafi með greiðslu skulda þessara verið valdið fjártjóni, sem stefnda sé samkv. 62. gr. laga nr. 6/1978, sbr. 2. mgr. 54. gr., lögskýlt að bæta búinu.

Verði ekki fallist á þann skilning stefnanda, að 2. mgr. 54. gr. laga nr. 6/1978 verði beitt um framangreindar skuldagreiðslur, er fébótakrafa á hendur stefndu reist á 63. gr. laga nr. 6/1978, sbr. 61. gr. Er það málsástæða stefnanda, að Pétur Ingólfsson hafi verið ógjaldfær eða orðið það,

er skuldir þessar voru greiddar, og að stefndu hafi þannig verið ívilnað gróflega og ótilhlýðilega á kostnað annarra kröfuhafa þrotamanns. Er staðhæft, að stefndu hafi á þessum tíma vitað eða mátt vita um bágan fjárhag og ógjaldfærni Péturs Ingólfssonar og að með þessum ráðstöfunum hafi verið gróflega og ótilhlýðilega brotið gegn jafnræði kröfuhafa þrotamanns. Færir stefnandi fram þau lagarök, að ráðstafanir þessar séu ríftanlegar samkv. 61. gr. laga nr. 6/1978 og að stefnda sé samkv. 63. gr. laga nr. 6/1978 lögskylt að bæta þrotabúi Péturs Ingólfssonar fjártjón það, sem búið hafi orðið fyrir vegna þessara ráðstafana.

V.

Aðalkröfu sína um frávísun studdi þeim rökum í fyrsta lagi, að úrskurður um gjaldþrotameðferð hefði verið kveðinn upp á röngu varnarþingi, og í öðru lagi rökstuddi hann frávísunarkröfuna með því, að málið væri vanreifað.

Sem fyrr segir, var frávísunarkröfunni hrundið með úrskurði 24. febrúar 1987, sbr. 196. gr. l. 85/1936, og kemur því varnarþingsmálsástæðan ekki frekar til álita.

Um vanreifunarmálsástæðuna er það að segja, að hún var studd þeim rökum, að skiptaráðandi hefði ekki viðurkennt aðrar lýstar kröfur í þrotabúið en forgangskröfu, að fjárhæð 22.232 kr., og kröfum tollstjórans í Reykjavík hafi alla tíð verið sérstaklega mótmælt sem áætluðum og örökstuddum og því jafnframt mótmælt, að fyrir liggji, að þrotamaður hafi ekki átt fyrir skuldum, er greiðslan fór fram. Um þessi atriði liggur ekkert nýtt fyrir frá úrskurði 23. febrúar 1987. Af þessum ástæðum verður málinu ekki fremur vísað frá vegna vanreifunar nú en við úrskurð 24. febrúar 1987, sbr. 4. mgr. 108. gr. l. 85/1936.

VI.

Til stuðnings sýknukröfu sinni halda stefndu því í fyrsta lagi fram, að fjárhæð sú, 150.000 kr., sem í söluuppgjöri fyrir eignarhluta þrotamanns í Bústað sf. er nefnd „Áður úttekið 7.8. 1984 kr. 150.000“, og á óundirrituðu fylgiskjali með söluuppgjörinu er nefnd „lán til Péturs Ingólfssonar“, hafi ekki verið peningalán í raun, heldur fyrirframgreiðsla upp í væntanleg kaup á eignarhluta Péturs í Bústað sf. Á þessum tíma, 7. ágúst, hafi kaupin verið afráðin, þótt ekki væri búið að ganga frá þeim í smáatriðum, og yfirlýsing um kaupin hafi ekki verið fyrr undirrituð en sex vikum síðar.

Í öðru lagi telja stefndu, að fjárhæðirnar, sem í söluuppgjörinu eru nefndar „Þátttaka í greiðslu opinberra gjalda v/reksturs B 29 árið 1984 áætlað (til 1.9. 1984) + skattur af varasjóði Bústaðar sf. kr. 43.950“ og

„Uppgerðar ýmsar skuldir“, séu þess háttar skuldir, sem venjulegt sé, að gerðar séu upp við endanlegt söluuppgjör og komi til lækkunar á umsömdu kaupverði. Pétur hafi engan rétt átt á uppgjöri af öðru tagi, hvorki samkvæmt félagssamningnum, öðrum heimildum né venjum, og þrotabú hans hefði ekki átt meiri rétt í því sambandi en hann sjálfur. Benda stefndu til samanburðar á, að við söluuppgjör séu alltaf gerð upp sem hluti af söluverði fasteignagjöld, vextir og önnur áfallin gjöld, sem tengist eigninni, svo sem hússjóður, en í hússjóðsskuld geti verið innifalin alls konar rekstrar-gjöld, svo sem viðhald, hitakostnaður og fleira.

Þá reisa stefndu sýknukröfuna á því, að riftunarskilyrði samkvæmt gjaldþrotalögum séu ekki fyrir hendi. Þrotamaður hafi hvorki verið ógjaldfær, þegar umrætt uppgjör fór fram, né orðið þá ógjaldfær. Salan á eignarhlutum hafi einmitt verið honum sérlega hagstæð, bæði að því er varðar verð og greiðslukjör. Stefndu, meðeigendur hans í Bústað sf. og kaupendur eignarhlutans hafi verið í góðri trú um gjaldfærni hans, þegar umrætt uppgjör fór fram.

Þrautavarakröfu sína um lækkun stefnukrafna útlista stefndu þannig:

Ef svo færi, að einhver hluti af stefnukröfunum í máli þessu yrði tekinn til greina, krefjast stefndu þess, að bætt verði við dómsorðið ákvæði um, að þeir eigi rétt á að fá dregna frá dómsfjárhæðinni þá prósentu, sem búið komi til með að greiða upp í almennar kröfur, eftir að fjárhæðum dæmdra riftunarkrafna hafi verið bætt við viðurkenndar almennar kröfur. Það komi greinilega fram í 62. og 63. gr. laga nr. 6/1978, að kröfuhafar í þrotabú eigi ekki að græða neitt á riftun, heldur aðeins að fá það, sem þeir hefðu fengið upp í kröfur sínar, hefði hin riftanlega ráðstöfun ekki farið fram. Hefði hin riftanlega ráðstöfun ekki farið fram, hefðu stefndu verið meðal almennra kröfuhafa í búið og fengið sína hlutdeild af því, sem til úthlutunar verði upp í almennar kröfur. Þegar svona sé farið að, komi fram hið raunverulega tjón búsins. Það eigi að bæta, en ekki meira. Hvergi sé heimild fyrir því í VIII. kafla laga nr. 6/1978, að búið græði á riftun, það eigi að verða skaðlaust. Þessi hundraðshluti liggi ekki fyrir í dag, en hann komi til með að liggja fyrir við uppgjör búsins.

Álit dómsins.

Svo sem að framan er rakið, keyptu stefndu í máli þessu eða létu félagið leysa til sín eignarhluta þrotamanns í Bústað sf. fyrir tiltekið, ákveðið verð. Við söluuppgjör voru dregnar frá til lækkunar á greiðslum til þrotamanns stefnufjárhæðir í máli þessu, þ. e. 150.000 kr., er hann hafði fengið úr sjóðum félagsins 7.8. 1984, áður nefndar „ýmsar skuldir, kr. 63.000“, svo og þátttaka hans í greiðslu opinberra gjalda vegna rekstrar fasteignar félagsins og skattur af varasjóði þess, 43.950 kr.

Fallast má á það með stefndu, að líta verði svo á, að heimilt hafi verið að reikna þessar fjárhæðir til frádráttar greiddu kaupverði.

Ákvæði 32. gr. 1. nr. 6/1978 styðja þessa niðurstöðu.

Ber samkvæmt því að sýkna stefndu í máli þessu.

Málskostnaður fellur niður.

Már Pétursson sýslumaður kvað upp dóm þennan.

D ó m s o r ð:

Stefndu, Bústaður sf. og eigendur félagsins, Ingólfur Guðmundsson, Aðalsteinn Ingólfsson, Ívar Ingólfsson og Hjörtur Ingólfsson, eiga að vera sýknir af kröfum stefnanda, þrotabús Péturs Ingólfssonar, í máli þessu.

Málskostnaður fellur niður.
